

Skapad av bygden till bygdens gagn...

Den 1 dec 1835 stiftades Sparbanken uti Enköping, Åsunda och Trögds fögderi. Idag har det gått 175 år och fortfarande tjänar vi samma syfte: Att stödja och främja bygden och bygdens näringsliv!

1800-talet gick in med ett söndersargat och lamslaget Europa och efter förlusten av Finland uppstod i Sverige en förödande fredskris som satte djupa spår efter sig långt fram i tiden. Missväxtår och kriser inom näringslivet förvärrade läget. Arbetslöshet rådde och större delen av befolkningen i vårt land svalt och frös, och bark i brödet var ingen ovanlighet.

Att välståndet i staden inte kunde vara så stort i början på 1800-talet säger sig självt, när man vet att Enköping 1799 härjades av en förödande brand, som brände av ett 70-tal tomter. Och året före Sparbankens bildande härjade koleran, vilken i vårt land skördade 12 000 dödsoffer. År 1835 bodde det 1 117 personer i staden. Efter den stora branden 1700 höll staden fortfarande på att byggas upp.

Som alltid i ett nödläge var sparsamhet enda utvägen. Men av lättförklarliga skäl fanns inget överflöd på pengar – på många håll hade man väl inga alls. Av vad skulle man föresten spara. Ett mansdagsverke betalades ett gott stycke in på 1800-talet med 12-16 skilling Banco (mot-svarande 50 öre) jämte kost och ett "Quinsdags-verke med 8 shilling banco plus kost.

Sparbanken stiftas

15 år före Sparbanken i Enköpings stiftande hade sparbanksrörelsen kommit till Sverige efter skottsk förebild. Enköpingsbanken var den 39:e i ordningen i landet. I Åsunda härads dåvarande tingshus, nedanför Vårfrukyrkan i Enköping, beslutade "Ämbetsmannagillet i andra Fögderiet" den 1 december 1835, på Oscarsdagen, att stifta "Sparbanken uti Enköping, Åsunda och Trögds fögderi". Tre herrar möttes för att stifta sparbanken: Accessor A.G. Morén, apotekare I. Tivander samt prosten och skalden A.A. Afzelius.

En inbjudan utfärdades "icke allenast till Gillets ledamöter utan till flera både i Staden Enköping och kringliggande Församlingar godkände Män, att i bemälte Bank och välgörande inrättning såsom ledamöter och Principaler, den 5 januari 1836, sammanträda, deltaga och sig anteckna". Inbjudan hörsammades av 128 personer, vilka enligt bankens första protokoll utfäste sig att under en följd av år lämna bidrag, vanligen en riksdaler banco per år och ledamot, till den s k hjälpfond för bestridande av bankens omkostnader. År 1848 upphörde denna hjälpfond då banken hade vuxit sig så stark att ytterligare bidrag inte var erforderligt.

För att kunna bedriva bank anförskaffades en minnes- och protokollsbok på 96 ark, kvittens- och afräkningsbok på 48 ark samt hufvud- och kassabok på 360 respektive 200 ark. Dessutom inköptes en portfölj för bankens böcker. En lokal hyrdes och en vaktmästare anställdes. Bankens böcker och dokument förvarades i Accessor Moréns kronouppbörds-kista av järn som var försedd med tre lås. Inga tjänstemän anställdes, utan direktörerna fick åta sig detta utan ersättning. Då banken öppnades var det tre av direktörerna från staden, som åtog sig att börja med bokföringen och mottagningen av insättningar. Därefter gjordes en turordning. Med så enkla medel började Sparbanken sin verksamhet.

Allmänheten bjuds in

Sparbanken öppnades för allmänheten den 19 mars 1836. På premiärdagen utfärdades 82 motböcker och dagskassan blev 293:16 riksdaler. Första registrerade insättaren var Jacob U Sivers som satte in 1 riksdaler. Banken hölls därpå öppen varje lördag. Första året var banken öppen under 33 dagar. Totalt hade då 207 motböcker utfärdats och de insatta medlen uppgick till 2 119 riksdaler (rdl) och 47 shilling banco. Insättarnas ränta utgjorde 39 rdl 28 shilling. De utlånade medlen utgjorde 2 119 rdl 47 shilling och bankens vinst uppgick till 14 rdl 19 sh.

År 1836 utsågs sparbankens första direktion som bestod av 12 "för säkerhet och redlighet kände män", hälften från staden och hälften från landsbygden. Från staden valdes rådmän J. Winblad, apotekare J. Tiwander, accessor A.G. Morén, kassör O. Holmsten, handlare J.P. Runström och pastor M.J. Wahlberg samt från landsbygden majoren och riddaren H. von Andersson, Wappa, kapten J. Engelhardt, Ekolsund, f. riksdagsmannen Jan Andersson, Tibble, Kyrkoherden P.

Hillberg Långtora, häradshövding Eric Jansson, Bårskär, och major Fredr. Nauchhoff, Hacksta. Året efter beslöt man att utöka direktionen till 18 st ledamöter.

Första reglemente

Av det första reglementet fastslås att "Sparbankens ändamål är att bereda mindre bemedlade personer utväg att förvara öfverskottet af sin arbetsförtjänst eller inkomst på sådant sätt, som förenar säkerhet med vinst. I detta avseende ska Sparbanken mottaga smärre summor av vilken mindre bemedlad person som helst och förkovra dem för insättarnas räkning".

Varje gång fick insättas minst 8 shilling banco (25 öre) och högre belopp än 50 rdl banco (75 kr) per år fick ej av eller för samma räkning insättas. Ingen fick i banken äga högre belopp insatt än 1 000 rdl (1.500 kr). De insatta medlen löpte med 5 % ränta årligen för varje full riksdaler och räntebereknigen skulle begynna med månaden näst efter den, då insättningen gjordes.

För uttagning av insatta medel bestämdes, att uppsägning skulle göras åtta dagar före för belopp om högst 25 rdl, 14 dagar för belopp mellan 25-50 rdl, en månad för belopp 50-100 rdl, 1,5 månad för belopp 100-200 rdl, 2 månader för 200-400 rdl, 3 månader för 400-600 rdl och för summor däröver 6 månader. Mindre summa än 5 rdl utlämnades ej såvida icke hela den insatta summan togs ut.

Direktionen bestämde att lägsta summa som utlånades, skulle vara 50 rdl banco. Enligt reglementet skulle minst åtta direktörer vara närvarande vid beslut om utlåning av bankens medel, varför två eller flera av bankens direktörer från landsbygden skulle tillkallas att jämte de andra direktörerna pröva den säkerhet som lånesökanden erbjöd.

Under de första verksamhetsåren förekom praktiskt taget endast borgenslån. Genom 1850 års reglemente fick sparbankerna rätt att lämna ut även lån mot inteckning. I enstaka fall beviljades också lån mot pant av lös egendom.

Något styrelsearvode utgick ej. "Medvetandet af delaktighet och verksamhet i den välgörande inrättningen blir deras belöning" sägs det i reglementet. Det var först fr o m 1894 som styrelseledamöterna från landsbygden fick ersättning för sina resor.

Fram till 1866 tjänstgjorde styrelseledamöterna på bankens expedition efter för varje år uppgjord turlista. Från detta år sköttes expeditionen av två tjänstemän och en styrelseledamot. År 1890 tillsattes Sparbankens första verkställande direktör och därmed minskades styrelsen till 12 ledamöter. Expeditionstiderna utökades 1885 till två dagar i veckan för att 1898 utökas till fyra dagar i veckan. Alltsedan 1900 har Sparbanken därefter haft daglig expedition.

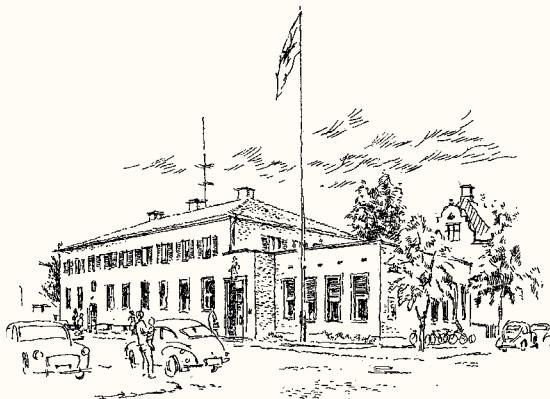
Det var svårighet att få direktionen beslutsam vid sammanträdena. Därför beslutades 1938 att den direktör, som utan giltigt förfall var frånvarande från sammanträde, skulle böta 1 rdl 16 sh banco, vilka medel tillföll hjälpfonden.

Vid bankens 50-årsjubileum yttrades några ord, som har sin giltighet och användbarhet än i dag. Det talades om föregångsmännen – stiftarna – att många står i tacksamhetsskuld till dessa, inte allenast för stiftandet utan också därför att de vårdat sparbanken på ett sätt som gör dem heder. " De hafwa genom denna handling rest sig en minnesvård, som aldrig kan ramla eller multna, ty den stöddes af tusentals personers välsignelse". Kanske vågar man i dag säga att det inte är en tillfällighet att sparbankssymbolen blivit den grönskande eken, den vittfamnande och trygghetsgivande.

Goda år och dåliga år

Då liksom nu växlade tider med penningöverflöd och placeringssvårigheter med tider av stor penningknapphet. På den tiden var Sparbanken kanske i högre grad än nu beroende av växlingarna inom jordbruket. Under goda år tillfördes insättningar och amorteringar, medan missväxtåren starkt återverkade på bankens rörelse. Kanske var det just under sådana växlingar som bankens roll som utjämnaire blev av största betydelse.

Tiderna växlar men Sparbanken har alltid haft sin givna plats och funktion i samhället. Uppgiften idag är densamma: Att stimulera sparandet för att genom utlåning kunna stödja och främja bygdens näringsliv. Pengar som sparas i Sparbanken kommer nämligen den egna bygden till godo.

Lite historiska fakta om banken

- Sparbankens första lokal förlades till handlanden Höflings fastighet på Kungsgatan 27-29, 1 tr upp, där man delade lokal med Ämbetsmannagillet. Lokalen hade man i 50 år. I samband med bankens 50-års jubileum flyttade man till handlanden Conrad Petterssons fastighet i hörnet av Källgatan och Kyrkogatan.
- Den 3 september 1896 invigdes en nybyggd Sparbanksfastighet på Kyrkogatan nedanför Vårfrukyrkan. Byggekostnaderna uppgick till 98 762:91. (Sparbanksfastigheten har senare varit bibliotek, musikskola och föreningsgård och är nu ombyggd till bostadsrätter).
- Enköpings utveckling under 1900-talets första decennier gjorde det nödvändigt för Sparbanken att söka ett mer centralt läge för sitt huvudkontor. I juli 1937 inköptes tomten i hörnet Västra Ringgatan och Torggatan. Professor Ivar Tengbom fick i uppdrag att utforma det nya sparbankshuset och den 20 oktober 1943 öppnades banken i nya lokaler. Skördekvinnan med en sädeskärve under armen ovanför entrén är en symbol för Sparbankens anknytning till jordbruksnäringen – den är utförd av skulptören Ivar Johansson.
- Än i dag ligger huvudkontoret på samma ställe. Ett antal renoveringar och utbyggnader har genomförts under åren för att anpassa banken till bankens behov.

Viktiga och historiska händelser

- 1820 Första Sparbanken i Sverige bildas.
- 1861 Beslöts att banken skulle bidra med 5 000 rdl till Enköpings stad för uppförande av ett läroverkshus i Enköping. Detta är den första sponsring som finns noterad.
- 1866 Godkändes en reglementsändring beträffande inteckningslån, som skulle beviljas endast till belopp motsvarande högst halva taxeringsvärdet. Ett borgenslån med personlig borgen skulle inbetalas med en femtedel av kapitalet varje år så att hela lånet löstes på 5 år.
- 1882 Det förekom sällan lån med pant men 1882 erhöll Enköpings Tändsticksfabrik ett lån på 15 000 kr mot hypotek av 300 kistor säkerhetständstickor. Dessa förvarades i sex zinklådor och varje kista innehöll 7 200 askar. Panten förvarades i ett hyrt magasin vid Enköpings hamn.
- 1887 Den 1 december ändrades bankens namn till Sparbanken i Enköping. Ett förslag fanns också om Enköpings Sparbank men detta fann ej gehör.
- 1895 Anslogs 1 500 kr att användas till premier åt flitiga insättare samt till insättning på nya böcker för barn i Enköping, Åsunda och Trögds härad. 176 insättare tilldelades vardera 5 kr i premie.
-
- 1908 Omkring sekelskiftet började sparbankerna låna ut sparbössor till sina kunder. Idén kom från USA. Styrelsen beslöt att anskaffa och till allmänheten utlåna 150 hemsparbössor. Åtgången blev stor och 1910 anskaffades ytterligare 150 st.
- 1926 Det första numret av barntidningen Lyckoslanten med serien "Spara och Slösa" kommer ut.
- 1928 Den första sparbankseken ritas av konstnären Akke Kumlien och finns med på en broschyr författad av riksdagsmannen och senare finansministern Per Edvin Sköld.

- 1940 Den sparbanksek vi kanske mest känner till, ritades av konstnären Arvid Olsson.
- 1950 -talet Kassorna betjänades av två personer, en kontrollant och en kassör. Ränteberäkningen var manuell på 50-talet och tog tre veckor att genomföra.
- 1953 Sju personer var anställda och Axel Stenberg tillträdde som VD.
- 1953 Bålsta hade i början ett sparställe med expedition en timme per dag. År 1953 gjordes det om till filial och nya lokaler ordnades. Det var bankens första filialkontor.
- 1953 Kvällsexpedition infördes en kväll i veckan under fredagar.
- 1959 Banken började med kassaterminaler och köpte in två National bankmaskiner för 20 745 kr/st.
- 1959 Löneutbetalningar via bank startas.
- 1961 Första gången begreppet "databehandling" omnämns i protokoll är den 27 december 1961. Då diskuterades möjligheten att via sparbankernas planerade datacentral köpa bokföringstjänster.
- 1963 På hösten började Sparbanken med databokföring på inlåningar. Antalet insättningar och uttag var då ca 169 000 per år.
- 1966 Stängning på lördagar infördes.
- 1960-talet I slutet av 1960-talet fick sparbankerna rätt att skaffa sig företagskunder. Enligt lag var de tidigare hänvisade till enbart privatkunder.
- 1970 Bankens första uttagsautomat installeras i Enköping.
- 1973 Expeditionstiden blev 09.30 till 18.00 alla vardagar.
- 1974 "Dataterminalerna" kopplades online med Sparbankens Data AB, SPADAB.
- 1975 Fler än 50 personer var anställda i banken.
- 1977 På våren installerades på försök en av landets första Minuten-apparater i Bålsta. Strax därefter installerades även en i Enköping och 1978 monterades 360 st "Minuten" runt om i Sverige.
- 1983 Banken etablerar sig i Kungsängen.
- 1998 Sparbanken går ihop med Föreningsbanken i Enköping, Bålsta och Fjärdhundra.